

»200 LET PREMGOVNIKA LEŠE«

Leta 1818 je upokojeni dunajski mestni uradnik Blaž Mayer obiskal svojega vojaškega tovariša, kmeta Kresnika na Lešah in tam našel premog ter si leta 1820 kupil rudarske pravice ter začel z izkopavanjem premoga. Leta 1822 je rudarske pravice podal bratom Rosthorn. Ti so do Leš zgradili cesto in začeli z organiziranim izkopom. Na Prevaljah so sprva postavili cinkarno, po njenem zaprtju pa železarno (1835). S tem so se Leše iz tihega za selka razvile v močno delavsko središče. Uprava je za delavce zgradila samski dom za 50 delavcev, naselje standardiziranih majhnih lesenih hiš, znanih kot "nove bajte" in bolnišnico zaprtega tipa. V 50. letih 19. stoletja je bil to največji premogovnik na Slovenskem, saj so leta 1847 nakopali 3 X več premoga (=32.300 ton) kot vsi ostali rudniki skupaj. Rudnik je imel svoja rudniško železnico in dvigala na parni pogon. S propadom prevalske železarne (1899) je leški rudnik izgubil svojo največjo stranko in z nižjo proizvodnjo obratoval do leta 1935, v obstoječih rovih so premog ljudje posamično izkopavali še vse do leta 1939, ko je zalog premoga dokončno zmanjkalo. O vsej tej mizeriji leškega premogovnika je leta 1936 Jože »Joško« Jurač, ki je mladost preživel na Lešah, napisal knjigo »Kraj umira«, V knjižici literarizirano oriše življenje rudarjev in rudarskih družin, predvsem Račujeve in Hoznarjeve v zadnjem obdobju delovanja rudnika, vključno z njegovim zaprtjem in prodajo/dražbo rudniškega premoženja, tudi hiš, v katerih so živeli rudarji. Iz teh krokijev/kratkih zapisov se da razbrati takratne običaje ob delavskih in cerkvenih praznikih, socialne, predvsem stanovanjske in zdravstvene razmere, položaj proletariata ..., in tako lahko knjižici pripišemo tudi dokumentarni pomen. Platnice prvega natisa knjige je opremil slikar in grafik Elko Justin, uvodno besedo k prvi izdaji je spisal Edvard Kocbek. Letošnjo jesen bo izšel ponatis knjige, kateremu bodo dodane še faksimila starih razglednic Leš in strokovni uvod dr. Karle Oder. Rudarski utrip je Leše/Lešanarje/Lešanarke zaznamoval za zmeraj in dandanes svetu s ponosom predstavljajo svojo in naselbinsko dediščino.

Koroško filatelistično društvo (KFD) je, v sodelovanju z Občino Prevalje, Krajevno skupnostjo (KS) Leše in Kulturnim društvom Leše, v počastitev 200-letnice Premogovnika Leše, pripravilo priložnostni filatelistični sklop (www.kfd.si). Oblikovalec (arh. Borut Bončina) je kot izhodišče pri oblikovanju izbral znak KS Leše ter par kosov rjavega premoga. Oba elementa je smiselno prostorsko nastavil ter grafično do-oblikoval in vsebino znaka KS humorno »nadgradil«.

Filatelistični sklop sestavljajo:

- en (1) priložnostni poštni žig (2391 Prevalje, 25. 9. 2020),
- ena (1) osebna poštna znamka nominale A (beli okvir, navpična postavitev);
- ena (1) osebna poštna znamka nominale A (beli okvir, navpična postavitev);
- ena (1) priložnostna pisemska ovojnica (KFD 220/2020) in
- ena (1) razglednica/MK (KFD 221/2020).

Filatelistični sklop zaokrožuje priložnostna filatelistične razstava (Boštjan Gorenšek, KFD), ki bo na ogled od petka, 25. septembra 2020 do četrтка, 9. oktobra 2020, v Mali galeriji (1. nadstropje) Druženega doma Prevalje (Trg 2a, 2391 Prevalje).

Plaketi osebnih poštних znamk imata različni podložni barvi (belo in temna beige), a enotno pisno in risno podlogo. Skupek kosov rjavega premoga je oblikovan kot rjav »oblak«, ki lebdi nad znakom KS Leše in ima v zgornje osredje vstavljen z beli znak - prekrizan kladivi. Znak KS Leše ima v levem polju dve podlahti, ki v spojenem zapestju oklepata dvojce strel (sv. Volbenk), v desnem polju pa deževne kaplje (sv. Ana). Znak KS je spodaj naležen na rjavo pasico, ki se razteza po polni širini plakete. Na rjavi pasici je trivrstični zapis »200 let/ Premogovnika/ Leše«. Zgoraj sta levo in desno od oblaka zapisa letnice 1820 in 2020. Na ilustraciji pisemske ovojnice je v rjavi barvi in stilizirani 3D tehniki prikazana Mežiška dolina kot izsek iz topografske karte. Kraj Leše je označen z belim simbolom prekrizanih rudarskih kladiv. Celota simbolizira velik kos rjavega premoga. Iz desnega spodnjega vogala se v širini $\frac{3}{4}$ ilustracije, vzporedno s spodnjo stranico ilustracije, razteza enovrstičen rjav zapis »200 let Rudnika premoga Leše«. Na risni strani MK je čez celotno polje (v vodoravni smeri) faksimila fotografije premogarjev, zbranih pred Franciskovim rovom. V osredju MK je preko fotografije vstavljen prosojen črtni zaris kosa premoga. Na spodnji strani je vstavljen dvovrstičen zapis »1829200 letPremogovnika Leše2020/1935«. Na pisni strani je celostransko vstavljena faksimila sestavljene razglednice Leš iz leta 1860. Priložnostni poštni žig je kvadratne oblike in sestavljen iz treh delov: Zgoraj je zapis 25. 9. 2020, v osredju je do višine 7/10 višine vzporedno postavljena črna zarisa dveh kosov premoga, pod katerima sta umeščeni prekrizani rudarski kladivi. Pod obema elementoma je štirivrstičen zapis »200 LET/PREMGOVNIKA/LEŠE/2391 PREVALJE.

Borut Bončina